KLOKAN

FUTURE D. FIDEL

bojovník

Největší bitva může být
s vlastní minulostí

edice

Copyright © Future D. Fidel, 2018
Translation © Jan Mrlík, 2019
Copyright © ALPRESS, s. r. o.

Všechna práva vyhrazena.
Žádnou část knihy není dovoleno užít
nebo jakýmkoli způsobem reprodukovat bez písemného
souhlasu držitele práv, s výjimkou krátkých citací
nebo odkazů, které tvoří součást kritického hodnocení.

Z anglického originálu PRIZE FIGHTER
vydaného nakladatelstvím
Hachette Australia, Level 17, 207 Kent Street, Sydney
NSW 2000
přeložil Jan Mrlík
Redakční úprava Vlasta Kohoutová
Grafická úprava obálky Tomáš Řízek
Vydalo nakladatelství Alpress, s. r. o., Frýdek-Místek,
v edici Klokan, 2019
shop@alpress.cz
Vydání první

ISBN 978-80-7633-106-8

Tuto knihu věnuji své milované sestře
Okanyi Safiové. Byla mi druhou matkou
a dopřála mi novou šanci k životu.
Jen díky ní tahle kniha spatřila světlo světa.

Cesta ke svobodě není nikde snadná
a mnozí z nás budou muset znovu a znovu
procházet údolím plným stínů mrtvých,
než dospějeme na vrcholek našich tužeb.

Nelson Mandela

kapitola 1

ALAKIOVÉ

Jmenuji se Isa Alaki. Nepocházím odtud. Původně jsem žil v Demokratické republice Kongo v malé vesnici zvané Kazimia na břehu jezera Tanganika pod horami, které se táhnou do daleka. V Kazimii jsem se narodil a znám všechna místa kolem. Kavumbwe leží jižně od mé vesnice, a kdybyste ve člunu pluli ještě dál k jihu, dostali byste se do Kalemie. Kdybyste se vypravili na opačnou stranu, na sever od mé rodné vesnice, došli byste do Kalamby, a ještě dál tím směrem leží Ubwari, Baraka, a ještě mnohem dál Uvira. Západním směrem byste se dostali do Kikonde, vesnice, kde žije asi deset tisíc obyvatel, většinou farmářů. Odtud pocházeli moji rodiče. Naši předkové přišli do Kikonde, aby tam pěstovali maniok, rýži, palmy olejné a cukrovou třtinu. Tam se také narodil můj otec. Dostal jméno po svém pradědovi Alakim Ombeleovi. Alaki znamená *příslib* a Ombele znamená *kupředu*. Moje milovaná matka se jmenovala Patience, tedy *trpělivost*. Ne vždycky se však chovala tak, jak naznačovalo její jméno.

Patřím k příslušníkům kmene Bembe. Bembeové jsou velice silní a hrdí, a proto komplikovaní, a mají velké vědomosti.

Naše tradice nám velí, abychom – když se představujeme příslušníkům jiných kmenů – o sobě prohlásili: „Já jsem *mshi*…“ Což znamená: „patřím k…“ a pak se dodá pojmenování vlastního kmene. Pokud se takto představuje víc

osob, řekne se „Já jsem *bashi*…“ V kmenech Bembe a Babembe se sdružuje mnoho rodů. Tyto rody vytváří jednak bezprostřední rodina, jednak širší rodiny zahrnující zhruba deset generací. Rody přijímají své jméno podle víry předků nebo podle spojení s přírodou. Například *Bashi-m'nyaka* – Větrný rod, *Bashi-Nyange* – rod Nyangů, *Bashi-N'gyoku* – Sloní rod a tak dále. Já jsem *Mshi-N'gyoku*. Moji rodiče žili v Kazimii, protože rody zůstávají pořád pospolu, ledaže by se někdo rozhodl odejít někam jinam a tam založit nový rod kmene Bembe. Právě tohle udělal můj otec, a když mi bylo pět let, přestěhovali jsme se do Bukavu.

Dokud jsem žil v Kazimii, hrával jsem každý den po škole kuličky se svými kamarády Tonim, Écasou a Amishim. Někdy jsme hráli fotbal, při němž hráče představovaly zátky od piva a od Fanty, a malá černá kulička byla *asolô*, tedy fotbalový míč. Branky jsme stavěli ze dvou baterií a třetí jsme postavili doprostřed místo brankáře. Někdy, když večer svítil měsíc, jsme hráli s děvčaty na schovávanou, když už je nebavilo přeskakovat přes roztočené lano. Moji kamarádi v Kazimii patřili ke stejnému kmeni, takže jsme mluvili jedním jazykem. Z naší vesnice jsme mohli v noci vidět, jak z horských svahů stoupá kouř. Tamější rody Bafuliru a Banyamulenge často záměrně vypalovaly kusy lesa a lovily malá zvířata jako *seyâ* a *sengi*, která vypadala jako o trochu větší krysy. Jedna seyâ stačila k jídlu pro celou rodinu nejméně na tři dny. Protože tato zvířata žila poblíž řeky, lovci zapálili les a potom čekali u vody. Zvířata prchala k řece, aby unikla plamenům, ale když se tam dostala, zůstala polapená mezi vodou a ohněm, protože neuměla plavat.

Zvědavost pudila můj lid pídit se po jiných místech a nových věcech, a tak jsme byli v podstatě kočovníci, neustále hledající lepší život. Mí předkové původně pocházeli z Toga. Jako nomádi odešli od afrického pobřeží a rozptýlili se do mnoha dalších zemí. Všude, kde se usadili, bojovali za svobodu jako občané své nové země. V Togu žije

mnoho příslušníků mého kmene. Náš lid najdete i v Kongu Brazzaville, Malawi, Zimbabwe, Jižní Africe, Angole, Kamerunu, Ugandě, Jižním Súdánu, Keni, Burundi nebo Tanzanii. Znám naše dějiny velmi dobře, protože otec dbal na to, abychom s bratrem a sestrou o našem lidu věděli co nejvíc. Abychom znali naši sílu.

Tanzanie je země ležící na východě, na druhém břehu jezera Tanganika. Z vesnice, kde jsem žil, je nejblíž do tanzanského města Kigomy. Tam také přebývá většina lidí z našeho kmene, kteří žijí v Tanzanii. V noci, když nesvítil měsíc, bylo přes vodu vidět pouliční osvětlení v Kigomě. Dřív mě někdy mátla světla na rybářských lodích. Když jsem ale viděl, že se pohybují po hladině jezera, poznal jsem, že to nejsou ta pouliční, která se nehýbají.

Můj bratr Moïse se chtěl jednu dobu stát rybářem, ale nikdy se mu nedařilo ulovit velkou rybu. Kdykoli vyplul na lov, chytal většinou jen tilapie. Ty jsou malé. Ale já jsem měl rád velké ryby. Největší, jakou můžete chytit v jezeru Tanganika, je *nonzi*. Moïse nikdy žádnou nonzi nechytil, takže je otec pokaždé kupoval od jiných rybářů. Mně se líbila *ndûbó*. Nebo, jak jsem jim říkal, nosorožčí zebřička. Má na sobě černé a bílé pruhy jako zebra a na čele velký roh jako nosorožec. Někdy, když naroste do větší velikosti, bílé pruhy získají bleděmodrou barvu. Tuhle rybu jsem měl rád. Také mi chutnala *nkengê*, to je jediná ryba, která se dá chytit při západu slunce nebo v noci. Má moc dobré maso, které chutná jako barramundi. Zato z *ekyolwe* jsem měl strach. Je to malá ryba, ale velmi nebezpečná. Když ji chytíte, může vám dát elektrickou ránu, a pokud sedíte v kánoi a tohle vás potká, snadno můžete spadnout do vody a sežerou vás krokodýli. V jezeře žije spousta krokodýlů. Schovávají se pod balvany a číhají, aby na vás mohli zaútočit. Někdy předstírají, že jsou plovoucí kusy dřeva, aby ve vás vzbudili pocit bezpečí, a pak vás popadnou do ostrých zubů.

Když jsme se přestěhovali do Bukavu, usadili jsme se v mnohem lepším domě, než jsme měli v Kazimii. Tam jsme měli hliněnou chýši se dvěma ložnicemi a doškovou střechou. Já jsem spával v jedné místnosti s Moïsem, sestra s otcem a matkou v té druhé. Kuchyň jsme měli v jiné malé chatě naproti našemu obydlí. Matka v ní topila dřevem, které nasbírala sestra, když šli naši pracovat na pole. Pec tvořily tři kameny položené na zemi do trojúhelníku. Matka zatopila tím dřevem mezi kameny, pak na ně položila pánev a v ní vařila *ugali* – naše tradiční jídlo. Rodiče mi tvrdili, že každé dítě v Africe vyrůstá s tou báječnou chutí v puse. Ugali se vaří z kukuřičné mouky nebo z krupice. Matka vmíchala mouku do vody, která se vařila na ohni, a míchala, dokud nebylo uvařeno. Pak jsme jedli ugali s polévkou, pro jakou se matka zrovna rozhodla. Měl jsem moc rád ugali s pečenou rybou. Hlavně s ndûbó. Když se pekla ndûbó, matka vždycky počkala, až oheň dohořel a zbyly jen žhavé uhlíky, protože tohle je zvláštní ryba, a když se k ní dostane kouř, tak nemá dobrou chuť.

V Kazimii jsem často chodil s Ritou, mou sestrou, do lesa na houby. Vycházeli jsme z domu ve dvě odpoledne a hledali až do tmy. Vždycky jsem nosil košík, do kterého jsme dávali všechno, co jsme našli. Největší houba, na kterou jsme mohli narazit, se jmenovala *ékyombé*. Sám jsem ji nedokázal unést, takže ji musela nést sestra.

Když jsme přinesli houby domů, vypravili jsme se s Ritou pro vodu. Potok tekl dva kilometry od našeho domu a sestra se tam bála chodit sama, protože cesta vedla kolem hřbitova. Můj bratr s ní nechtěl chodit, protože měl vždycky napilno předvádět se před děvčaty se svým prakem.

Myslím, že nás otec odvedl do Bukavu, protože chtěl, abychom chodili do školy a měli lepší život než on. V novém domě jsem dostal vlastní pokoj, kde mě bratr neotravoval, a mohl jsem klidně spát. Tento dům stál na desce z pořádného betonu, měl cementové podlahy a obílené

stěny. Z vnější strany měl zdi nahozené hrubým cementem, a také jsme měli velký balkon vybíhající nad přední dvůr. Střechu kryly kovové tašky, které byly daleko lepší než došková střecha, pod níž jsme žili předtím. Čtverhranné tašky pokrývaly i plot, který vedl až k hlavní silnici a ohraničoval celý dům. My i návštěvy jsme vstupovali nebo odcházeli kovovou bránou. Vzadu za domem byla zahrada, kde matka pěstovala všechno možné. Se sestrou jsme jí pomáhali sázet ananasy, marakuju a také avokádové stromky. Když ovoce dozrávalo, něco jsme občas přinesli do školy, a to, co jsme doma nedokázali sníst, matka dávala našim sousedům nebo přátelům z církve.

Celá moje širší rodina je oddaná církvi. Jméno Isa znamená v mém rodném bembeském jazyce totéž co Izák. To je biblické jméno, protože my jsme křesťané.

Naše církev AMB (Association Ministraire Biblique) patří k těm největším. Každou neděli po nedělní škole jsme čekávali na dospělé, až přijdou do kostela, jen abychom si poslechli chrámový sbor. Ten zpíval překrásné melodie podle nápěvu na konžské rytmy, který hrála sólová kytara.

V týdnu jsem chodil do školy, a když se to všechno stalo, byl jsem žákem čtvrté třídy. Moc rád jsem se učil, protože jsem jednou chtěl stavět mosty.

Naše škola stála na druhé straně Bukavu pod nevelkým návrším. Z domu jsem to měl do školy pěšky dvacet minut. Cestou jsme museli přejít řeku Rusizi, jejíž tok tvoří až ke břehu jezera hranici se Rwandou.

Když jsme se přestěhovali do Bukavu, mluvil jsem jenom kibembsky a svahilsky, ale začal jsem se učit jazyk lingala a můj učitel pan Tambu mě také učil francouzsky. Nabádal mě, že každý člověk v Kongu musí znát státní řeč. Francouzština je ale hrozně složitá. Raději jsem se učil matematiku. Velmi dobře se mi dařilo řešit složité rovnice. Přál jsem si být, až vyrostu, jako otec. Vstávat v šest hodin ráno, když zazvoní budík, a odcházet do velice důleži-

tého zaměstnání. Chtěl jsem ale dělat něco jiného než on. Rád bych se stal inženýrem. Snil jsem o tom, že budu stavět mosty. Vždycky si obleču černé kalhoty, bílou košili a šedou vázanku jako táta, vezmu do ruky aktovku a půjdu do práce, kde budu navrhovat mosty a vysoké skladištní budovy, jako byla ta, která stávala na druhé straně ulice naproti našemu domu. Otec měl radost, když slyšel, že chci stavět mosty. Říkal mi, že až budu starší, měl bych jít studovat do Kigali. Po velké genocidě ale změnil názor a rozhodl se, že by mě měl poslat radši do Belgie.

Otec mě občas brával po škole k sobě do kanceláře. Miloval svou práci zrovna tak jako nás, své tři děti. Zvlášť mě. Měl mě nejradši, protože jsem byl jedinečný. To mi říkal každé ráno. „Ty ses nám narodil jako poslední, a proto jsi jedinečný." Otec mi dopřál všechno, po čem jsem zatoužil, a dával na mě pozor. Chránil mě. Věděl jsem, že jsem jedinečný, i podle toho, že na stole v kanceláři měl mou fotku, když mi byl rok, další, na které mi byly tři roky, a na třetí mě vyfotografoval i s mým bratrem, když Moïse slavil patnácté narozeniny. Otec mi často říkával, že musím pilně studovat a tvrdě pracovat, jestli chci být jako on. A to jsem také dělal.

Stejně jako bratr a sestra jsem i já pyšný, že nosím po svém otci jméno Alaki, protože otec byl váženým mužem v Bukavu i v celém rodu. Když něco říkal, poslouchali ho každý muž i každá žena.

Moje matka Patience někdy pomáhala otci, když se vrátil domů z práce velmi unavený. Byla vládkyní našeho domu. Chtěla mít všechno hotové tak, jak to řekla, a když ne, dostal někdo řemenem. Když se v domě stalo něco špatného, padala vina vždycky na mou hlavu, protože jsem byl nejmladší. Já jsem se to zase pokoušel hodit na Ritu. Rád bych viděl, jak dostane výprask, protože mě pořád otravovala. K ní se chovali jinak, protože byla děvče. „Mami, mně je špatně," a už nemusela do školy. „Tati, já mám hlad,"

a mohla sníst, na co měla zrovna chuť. „Tati, Isa se mi posmívá," a hned mě poslali do mého pokoje. Přestože jsem byl otcovým oblíbencem, vždycky dokázala, že potrestali mě. Byla to náramná herečka! Vynikala ovšem ve sportu. Při běžeckých závodech doběhla Rita jako druhá, a ještě než se to všechno stalo, jela do Gomy, aby tam závodila proti studentům z jiných škol.

Doma jsme byli jen tři. Rita, já a Moïse. Bratr byl takový šarmantní lichotník. Vysoký a hezký, tedy on si to aspoň myslel. Já jsem si to ovšem nemyslel. Na svůj věk byl moc velký a pořád nosil ten svůj prak, už od té doby, kdy mu ho otec přinesl. Dokázal zapříst hovor s každým děvčetem, které mu padlo do oka, a mně se zdálo, že mluví pokaždé s jiným. Ať jsme šli na fotbalový trénink, nebo lovit ptáky, pokaždé to skončilo tak, že si povídal s nějakou dívkou, i když já jsem věděl, že se mu líbí Anna.

Anna bydlela v Bukavu dva bloky od našeho domu. Kdykoli šli její rodiče pracovat na pole, Moïse mě bral s sebou k nim domů. Za chvíli mi pokaždé řekl, ať se otočím a zavřu oči. Jednoho dne jsem se náhodou podíval dřív, než mi to dovolil. Viděl jsem, že kouše Annu do rtů. Zeptal jsem se, proč to dělal, ale na to mi neodpověděl. Tehdy jsem si myslel, že Anna musí v puse schovávat lízátka.

Pátky v Bukavu bývaly ve znamení fotbalových zápasů. Toho večera hráli všichni velcí kluci z naší školy proti klukům z Garderi, což byla škola na opačném konci města. Šel jsem Moïsemu fandit. Já jsem mu fandil ve všem, přestože mi nechtěl říct, proč kouše Annu do pusy. Tehdy večer byla Rita pryč, takže jsem nemohl jít domů s ní a musel jsem počkat na Moïseho. To mi bylo devět let. Zápas skončil, ale jemu trvalo hrozně dlouho, než se objevil a našel mě.

Než jsme došli domů, měl jsem hlad a ke všemu jsem byl utahaný. Otevřel jsem domovní dveře a ucítil jsem vůni svého oblíbeného jídla – antilopího masa s rýží. Mám moc rád rýži a taky mám rád maso. Začalo mi kručet v žaludku,

ještě než jsem zdvihl pokličku z hrnce. Pro mě to bylo báječné, božské jídlo. Viděl jsem, že stůl je prostřený a mezi talíři ležela kytice a ještě pohlednice, na které stálo *Joyeux anniversaire*. Taková pohlednice by se v Bukavu sotva dala sehnat, takže ji někdo musel objednat z Gomy. To všechno leželo uprostřed symbolu srdce sestaveného z malých čokoládek. Čokoládu mám moc rád, ještě víc než maso a rýži.

Otec byl v koupelně a myl se. Slyšel jsem ozvěnou, jak si pískal svou oblíbenou písničku a šplouchal vodu na podlahu v koupelně. Stál jsem tam, koukal na ty čokoládky a říkal jsem si: „Mám hlad a ze školy jsem šel rovnou na ten fotbalový zápas. Koukat na fotbal je hrozně únavné. To by měl být dobrý důvod, abych si vzal jeden kousek masa, jednu naběračku rýže a jenom jednu čokoládku.“ Vzal jsem si první naběračku, a to byla moje největší chyba. Nemohl jsem přestat. Po chvíli jsem slyšel otce, jak přichází do obýváku, tak jsem sebral poslední čokoládku, vrazil si ji do pusy a rychle jsem se schoval pod jídelní stůl.

„Kam se podělo to jídlo, co jsem nechal na stole?“ zařval otec.

„Já jsem to neudělal!“ zamumlal jsem s plnou pusou, zalezlý pod stolem. Věděl jsem, že tahle ubohá lež mě přivede až před matčin řemen.

Maminka mi vždycky říkala, že se nemá lhát a že proto taky chodíme v neděli ráno do kostela. Moc rád jsem poslouchal kostelní sbor, když začal zpívat. Melodie těch písní se mísila se zvukem sólové kytary a ulpěla mi vždycky v hlavě na celý týden. Maminka říkala, že mám být hodný kluk a každý večer se pomodlit, než vlezu do postele, a ráno se pomodlit, když vstávám. Učila mě modlit se před jídlem, a také že mám mít všechny ostatní rád a dávat jim najevo úctu. Varovala mě, že když budu lhát, tak mě čeká její řemen. Pokaždé mě položila na břicho, takže jsem neviděl, kdy mi řemen přistane na zadku. Někdy mi nenechala ani dost času, abych se položil. To se stávalo, když se

hodně rozzlobila. To mi pak napráskala, i když jsem u toho stál. V tomhle byla nevyzpytatelná. Když jsem vylezl zpod stolu, tak jsem dokázal myslet jen na jedno. Dovolí mi, abych si lehl na břicho, když jsem provedl tohle?

Druhý den mě probudil v šest ráno tátův budík. Otevřel dveře do mé ložnice a řekl: „Iso, dnes půjdeš se mnou." To byla po dlouhé době ta nejlepší zpráva. Jediné, co mi ji trochu ztrpčovalo, byl zadek, který mi po řemenu pořád ještě celý hořel. Věděl jsem, že až se obleču, bude to o to horší, ale nahý jsem jít nemohl.

Odjeli jsme přes město do otcovy kanceláře, kde pracoval ještě se dvěma muži a jednou ženou. Soustředil se na to, aby nevjel do žádné hluboké díry v cestě, ale stejně se zdálo, že všichni na ulici, kteří ho vidí, jsou z toho rozrušení. S úsměvem je zdravil. *Jambo!* Mával každému, i když jsme míjeli náš místní obchoďák. Jak kolem nás projížděly motorky i auta, slyšel jsem je troubit, i když už zajížděl na parkoviště před budovou, ve které pracoval a do které vedly šestery dveře. Kancelářská budova byla vystavěná z nažloutlých pálených cihel a stála na pevném kamenném podkladu. Když jsem došel blízko ke stěně, ty cihly byly pořád ještě cítit zemí a žhnuly, jako by v sobě uchovávaly včerejší vedro. Otec otevřel dveře do kanceláře, ale ta byla ještě prázdná. Přijeli jsme první. Moc rád jsem si prohlížel krásné kresby, které pokrývaly skoro celé stěny. Jak jsme vešli dovnitř, díval se na nás z obrazu zavěšeného nad stolem u protější stěny první ministerský předseda Patrice Emery Lumumba. Přímo pod ním měl táta svůj stůl. Kromě toho tam stály ještě další tři stoly pěkně jeden vedle druhého. Otec mě posadil k jednomu z nich a řekl: „Tak – tyhle papíry musíš roztřídit."

Sotva jsem se dal do práce, do kanceláře vešli ještě dva muži. Byli oblečení podobně jako táta, ale chovali se k němu uctivě, jako by byl podstatně starší než oni. Chvilku jsem je pozoroval, jak si sedají ke svým stolům, ale pak jsem se vě-

noval tomu, co mi bylo uloženo. K roztřídění čekala spousta papírů a na všech stálo stejné záhlaví: *Le mouvement du changement de la RD Congo* (Hnutí pro změny v Demokratické republice Kongo). Otec mi nevysvětlil, k čemu jsou ty papíry dobré, nebo co přesně ve svém povolání dělá. Vždycky mi odpověděl, že jsem ještě moc malý, abych tomu rozuměl, ale jednoho dne pochopím, jak byla jeho práce důležitá.

Musel jsem pořád myslet na to, jak budu vykládat všem kamarádům ve škole o tom, co jsem dělal v tátově kanceláři. Potřeboval jsem jenom čistou košili, čisté kalhoty, nějaké kožené boty a vázanku, abych sem zapadl. Musel jsem na to pořád myslet, i když jsem třídil ty papíry.

Po dvou hodinách přišla za otcem návštěva. Byl to jeho přítel Zeze, oblečený v uniformě vládního vojska a s hodnostním označením na ramenou. Zeze byl pořádně vysoký chlapík, který vypadal, jako by celé týdny nic nejedl. Táta mi říkal, že Zeze je armádním generálem v Jižním Kivu.

Zeze k nám často chodil na návštěvu, aby viděl, jak se nám daří. Hodně podporoval mého tátu. Jeho rodinu zmasakrovali při genocidě ve Rwandě, a tak potom žil sám.

Dělal jsem, jako že se soustředím na svou práci, ale pilně jsem naslouchal, co si povídali.

„Odvádíš skvělou práci, příteli. Vaše hnutí opravdu mění lidi," říkal Zeze. „Potřebujeme ale, aby se rozšířilo po celé zemi. Lidé jsou na to připravení. Jinak sousední státy a Západ vyplundrují naše zdroje a budeme trpět."

Otec odpověděl tak tiše, že jsem to nezaslechl. Pořád se tvářil klidně, ale Zeze měl očividně nějaké obavy a trošku zvedl hlas. „Ze Rwandy stoupá pára, příteli, a přišel jsem tě požádat, aby ses choval víc obezřetně, protože mě převeleli do Misisi. Možná bys mohl, dokud tam budu, přijet a promluvit si s nějakými lidmi, co říkáš?" řekl Zeze.

„Jestli odtud vychází pára, proč tedy odjíždíš?" zeptal se otec.

„To právě, kamaráde, vůbec nevím," opáčil Zeze.

„Kdo se o ty lidi postará, když budeš pryč?“ chtěl vědět otec.

„Ani na tohle ti nedokážu odpovědět. Ale dobrá zpráva je, že plukovník Dunia je v Gomě. Tak by měli být lidé v bezpečí,“ řekl Zeze.

„Lidé by snad byli v bezpečí, kdyby byl tady, a ne stovky kilometrů daleko.“

Snažil jsem se poslouchat, co si povídají, ale ztišili hlasy. Ohlédl jsem se po dvou dalších mužích v kanceláři, a zdálo se mi, že taky poslouchají.

Otec přestal mluvit a šel ke mně s cedulí, kterou vzal ze zdi. Na ní stálo „Volte 1 – Alakiho Ombeleho“.

„Pojď se mnou, Iso,“ vyzval mě. A všichni jsme šli ven, k našemu autu.

Zeze si sedl za volant, otec vedle něho a já dozadu ke dvěma Zezeovým vojákům, kteří na něho čekali venku na ulici. Neřekl jsem ani slovo, jen jsem koukal na chodce, kteří se po nás dívali, když jsme jeli do středu města. Tam se sešla spousta lidí a otec a Zeze šli před ten zástup, ale já jsem se držel vzadu. Vpředu bylo připravených spousta kamer a mikrofonů a jak táta, tak Zeze tam něco říkali. Otec šel do voleb, aby se stal okresním guvernérem. Byl jsem hrozně pyšný na to, že jsem jeho syn, že jsem Alaki.

Nemohl jsem se dočkat, až uvidím tátu večer v televizi a až budu kamarádům vykládat, že jsem byl u toho a viděl reportéry, jak nahrávají rozhovor s otcem.

Doma po večeři naladil otec večerní zprávy. Z matčiných očí zářila hrdost, Rita začala brečet, a dokonce i na Moïseho, který se s otcem často hádal, to udělalo dojem. Matka mi řekla, že táta zastaví válčení v tomto koutě naší země a díky němu budeme všichni v bezpečí. Věřil jsem jí.

kapitola 2

BRATR MĚ VEDL ZA RUKU

Jako všechny děti ve městě jsem se každé ráno probudil a šel jsem do školy. Stejně to chodí na mnoha místech po celém světě. A jako mnoho dalších dětí jsme se i my, sotva skončila škola, scházeli a hráli všelijaké hry, než jsme šli domů. Tak se to opakovalo pořád dokola, dokud Moïseho nenapadlo, že by se mnou mohl mít jiné plány.

On si po vyučování nehrál. Soustředil se na jiné věci. A jednou z nich bylo boxování. Tomu se věnoval po škole každý den vyjma pátku, kdy hrával fotbal.

Někdy jsem chodil s Moïsem a díval se, jak trénuje. Ozvěna tupých ran, jak mlátil do boxovacího pytle, se mi zarývala do uší rychlostí zvuku. Těžký pytel visel ze stropu uprostřed místnosti a pod tvrdými bratrovými údery se kymácel sem a tam. Vzduchem se šířily vlny horka od těl rozpálených horečnými pohyby boxerů a pach jejich potu mi připadal skoro sladký, a občas mě napadlo, že bych ho mohl ochutnat. Seděl jsem v koutě a pozoroval Moïseho a další mladíky, se kterými se znal, jak poskakují a vyrážejí proti sobě klamnými nebo i opravdovými údery. Podlahu pokrývaly gumové rohože seskupené podle čtyřech různých barev. Žluté, modré, červené a oranžové. Třetinu stěny vpravo ode mě pokrývalo velikánské zrcadlo a ostatek stěn byl pomalovaný obrázky boxerů. A byli to boxeři různého typu: Někteří černí, někteří Asiati a další zase bílí.

Moïse si věšel košili pořád na stejný háček a pod ni pokaždé zavěsil i svůj prak. Sledoval jsem záblesky odrazů v zrcadle a počítal otáčky lana, přes které Moïse přeskakoval, když přestal tlouct do pytle. Ale pohled mi pořád utíkal k tomu praku. Chtěl jsem, aby patřil mně, ale neodvažoval jsem se ho dotknout, protože jsem věděl, že by bratr zuřil.

Na ten den si dobře vzpomínám hlavně proto, k čemu došlo krátce nato. Moïse stál před boxovacím pytlem a bušil do něho a bušil. To už byl druhý pytel. Ten první ležel na podlaze a sypal se z něho písek. Slyšel jsem, jak si tiše počítá, když sází údery do pytle, raz-dva, pořád dokola. Někdy počítal do čtyř, ale nikdy do pěti. Za Moïsem stál muž, který mu napovídal, jak a co dělat, aby se zlepšoval. Byl větší než můj bratr. A taky mohutnější. Moïse mi povídal, že to je ten nejlepší trenér, protože začal boxovat už jako malý kluk. To mi říkal proto, že mě chtěl odvést od poflakování a přitáhnout mě k boxování.

Mě vyčerpávalo už to, že jsem se na něho díval, a přál jsem si vrátit se za kamarády a hrát si s nimi, ale radši jsem si na nic nestěžoval.

Moïseho nebylo tak snadné oblafnout. Jako starší bratr mi vždycky šéfoval. Ale věděl jsem, že mě taky chrání. Byl rozený bojovník. Když se podíval na videopásku s legendárním utkáním mezi Muhammadem Alim a Georgem Foremanem, rozhodl se, že se stane šampionem. A musel jsem přiznat, že se taky tak choval. Od té doby věnoval volný čas jen tréninku, mlácení mladých tyranů a povídání s děvčaty.

Chtěl jsem být jako Moïse. A mít ještě větší svaly než on. Když jsme spolu byli venku, bratr se mě snažil naučit všechno kolem boje. Vždycky mi opakoval, že mám chránit sám sebe, ale protože jsem měl jeho, nikdy to nebylo nutné. Tedy myslím aspoň tehdy. Tehdy mě mohl bránit.

Týden předtím, než se to stalo, mi Moïse domluvil boxování proti jednomu klukovi ze školy. Pořád jsme ještě byli

na školním pozemku a moji spolužáci utvořili kruh, v němž jsme měli boxovat jako nějací šampioni. Moïse mě povzbuzoval a dělal mi trenéra.

„Toho utřinosa musíš zabít," domlouval mi.

Nechtěl jsem ho zabít, protože to byl můj kamarád.

„Necouvej jako zbabělec!" křičel na mě Moïse.

Zasadil jsem protivníkovi několik ran a měl jsem z toho opravdu dobrý pocit. Viděl jsem, že je kamarád velice pocítil, ale dokud mě Moïse povzbuzoval, bylo mi to jedno a znovu jsem ho několikrát praštil. A hezky tvrdě.

Nevím, jak dlouho bychom tam do sebe bušili, ale náš učitel nám to překazil. Přinutil nás jít domů.

Běželi jsme do tělocvičny, kde Moïse trénoval, a bratr mě hrdě vedl za ruku.

Toho dne mi dal v tělocvičně první skutečnou lekci v boxu. „Úder, úder, únik!" Napomínal mě: „Stůj rovně. Pokrč trochu víc kolena, ale záda drž rovně, hlavu nahoru, levou ruku sem a pravou semhle. Úder, úder, únik!"

Moïse byl rychlý jako vítr. Stál v pečlivě vyváženém postoji jako útočící lev. Nedokázal jsem dělat všechno jako on, ale bratr mi vysvětlil, že to musím neustále zkoušet.

„Musíš se to prostě naučit. Nebudu pořád u tebe, abych tě chránil, a jednou se budeš muset postavit daleko větším protivníkům, než jsem já. Tak znova."

Moje tělo by chtělo, ale hlava mi říkala, že vlastně chci jeho prak. Toužil jsem mít zrak jako sova, sílu lva a rychlost geparda. Věděl jsem, že musím usilovněji cvičit, abych byl pořádně vytrénovaný. Nohy jsem měl pořád příliš těžké. Muž, který trénoval Moïseho, nás oba sledoval a pak mi řekl jenom tohle: „Počátkem moudrosti je trpělivé zkoušení pořád dokola."

Když už jsme trénovali tak dlouho, že mi to připadalo jako hotová věčnost, Moïse svolil, že mě vezme na lov. Šli jsme domů a on řekl matce, že se vrátíme pozdě večer. Táta nebyl doma, aby nám to zarazil. Doufal jsem, že mi Moïse

dovolí střílet z jeho praku, aby mě odměnil za to, jak tvrdě a poctivě jsem trénoval.

Chtěl mě naučit, jak zabít ptáka. K tomu slouží řada způsobů. Především jsme používali tenký prut přivázaný zdola k palmovému listu a stočený do malé kruhové pasti, v níž jsme nalíčili oko z rybářského vlasce. Našli jsme hnízdo a pak jsme pod ním nastražili papáju. Někteří ptáci mají papáju rádi, a když se jí letěli nazobat, chytili jsme je do oka. První past jsem pověsil na vršek stromu. A čekal jsem. Na hlavě jsem nesl košík s kameny, který mě tlačil, až mi hlava hořela. Moïse prakem střílel holuby. Tak se lovilo mnohem líp než do smyčky s palmovým listem. Mockrát jsem ho prosil, abych mohl vyzkoušet jeho prak. Moïse pokaždé řekl, že ne. Odpovídal mi pořád stejně.

„Nevíš, jak s ním mířit. Musíš mít dobré oko, abys trefil ptáka!“ To mě naštvalo. Moïse si pořád myslel, že umí všechno líp, ale nebyla to pravda. Taky jsem mu to řekl: „Já nechápu, co myslíš tím dobrým okem, když už jsme jich tolik pobili.“ A posměšně jsem mu ukázal prázdné ruce.

Moïse přimhouřil oči a chladně odsekl: „Jednoho zabijeme, jen počkej.“

„Však neděláme nic jiného,“ namítl jsem. „Čekáme. Už si začínám myslet, že je zaháníš svým smradem, takže se k žádnému nedostanem dost blízko. Smrdíš jak zmoklý pes.“

„Haha, smrdím já, nebo tvoje šortky?“ pošklebo val se a dal se do smíchu.

„Tyhle šortky mám nejradši!“

„Proč? Protože jsou tak obrovské jako tvoje čelo?“

„Já povím tátovi, že ses mi zase posmíval kvůli čelu.“

„To by sis netroufl!“

„No tak mě nech vystřelit.“

Do večera jsme neulovili ani jednoho ptáka. Nohy už mi skoro upadly, ale on šel pořád dál. Zkusil jsem ho nějak rozptýlit.

„Moïse, koukej na moje bicepsy! Už mi pěkně rostou.“

Moïse se zachechtal a řekl mi, že musím dělat deset kliků každé ráno, v poledne i večer, abych se někdy přiblížil těm jeho.

Vůbec nezpomaloval, šel pořád krok přede mnou. A pak se naráz zastavil. „Tamhle jde nějaké děvče, Iso. Začni brečet!“

Neptal jsem se proč a udělal jsem, co mi bratr řekl.

„Promiňte, slečno, ale nemohl bych dostat kousek třtiny pro brášku? On má hlad.“

Děvče vylovilo z košíku, který neslo, kousek cukrové třtiny, podalo mi ho a řeklo, ať nepláču.

„Jste moc hodná,“ vrkal Moïse, který během řeči najednou jako by povyrostl. „Vy chodíte do stejné školy jako já, že?“

Stál jsem tam, žvýkal třtinu a Moïse mluvil s tou dívkou. Usmívala se na něho. Ale já už jsem chtěl jít domů. Měl jsem plné zuby lovu na ptáky i lekce, jak mluvit s děvčetem.

Než jsem vycucal z kousku třtiny všechnu dobrotu, bratr se s tou holkou rozloučil a díval se za ní, jak odchází po stezce. Ona se po něm otočila a zamávala mu. „Dívej se a uč se, Iso. Ale pamatuj si jedno: nikdy se nesnaž dělat dojem na lidi, na kterých ti nezáleží. Nakonec bys na ně stejně žádný neudělal.“

Měl jsem pocit dobře prožitého dne. Připadal jsem si jako bratr, byl jsem silný a čekaly mě jen příjemné věci. Mýlil jsem se. Naše ostražitá matka ze mě a z bratra nespouštěla oči. Tehdy večer si všimla, že mám na čele bouli – to z toho boxerského utkání po škole. Polekalo ji to a už křičela na Moïseho.

„Jak je možné, žes nechal bratra, aby se pral? Říkala jsem ti, že na něho máš dávat pozor.“

„Já ho připravuji na nebezpečí,“ namítl Moïse. „Vždyť víš, jak je tahle doba nebezpečná.“

Zatímco se matka s bratrem dohadovali, přišel otec. Ani neodložil aktovku a postavil se mezi ně.

„Kluci, co jsem vám říkal o rvačkách?“ řekl. Podle hlasu byl nazlobený a oči mu zlostí jen jiskřily.

„Vždycky nám říkáš, abychom se k problémům stavěli čelem,“ opáčil Moïse.

„Ale ne cestou násilí. Pěstmi žádné problémy nevyřešíte. Musíte používat rozum. Proto vás posílám do školy. Ne abyste se s jinými kluky tloukli hlava nehlava. Jsi přece Alaki, Moïse, a my nebojujeme pěstmi.“

Hádka se rozvíjela dál, ale trochu jinak než jejich předešlé spory.

„Půjdeš bydlet ke strýci do Gomy,“ oznámil mu otec.

„Ani náhodou! Strýc mě nemá rád. Já nikam nejdu!“ protestoval Moïse.

Otec si jeho námitek nevšímal. „Už jsem o tom mluvil s maminkou a je to hotová věc. Nechal jsem tě tam zapsat na univerzitu!“

„Ty nikdy neděláš nic jiného, než že rozhoduješ za ostatní. Nikdy tě nezajímá, co by chtěli oni,“ opáčil Moïse, vstal a vykročil proti tátovi, jenže otec se ho nebál.

„Je to jen pro tvoje dobro, potřebuji tě ochránit,“ vysvětloval otec.

Moïse se ale hádal pořád dál. „Musím zůstat tady. Není nikdo jiný, kdo by mohl chránit naši rodinu, táto. Zůstanu a budu bojovat!“

„Odejdeš do Gomy a tím to hasne.“

Později večer jsem ležel v posteli a poslouchal, jak Moïse dupe po domě a jak se ozývají hlasy otce a matky z jejich ložnice. Poslouchal jsem i zvuky přicházející zvenčí. Cvrčci vrzali a noční ptáci pípali. Trvalo dlouho, než mě přemohl spánek.

kapitola 3

SEBERYCHLEJŠÍ NOHY KULCE NEUTEČOU

Moïse odjížděl do Gomy v úterý. Dohadoval se s otcem až do chvíle, kdy ho táta posadil do autobusu. Když jsem ho viděl odjíždět, bylo mi smutno, a když jsem se s ním loučil, nejradši bych se rozbrečel, opravdu. Ale všechen smutek se rozplynul, když jsem viděl, co mi Moïse nechal na posteli. Ležel tam jeho prak.

Myslel jsem, že když už Moïse odjel, nastane doma klid. Dny plné hádek skončily. Ale u večeře se táta tvářil ještě vztekleji než kdy dřív. Maminka z něho byla nešťastná, a taky mu to řekla. Chtěla, abychom s Moïsem odjeli všichni. Otec jí odpověděl, že on musí zůstat a chránit naši zemi. Mluvil o tom, že je všude plno zlodějů a špatných lidí, kteří by chtěli ukrást to, co patří konžskému lidu. Když viděl, jak se tvářím ustaraně, a všiml si, jak se na něho dívá Rita, usmál se a dodal: „Všechno bude brzo za námi. Zase bude všechno v pořádku."

Když jsme šli večer s Ritou spát, ležel jsem v posteli a přes zeď poslouchal hlasy rodičů. Pořád se ještě hádali. Cítil jsem ve vzduchu nějakou změnu. Když se slunko uložilo za obzor ke spánku, město ztichlo, jako by se z něho stalo město duchů. Měl jsem dojem, že se něco blíží.

Druhý den ráno bylo pořád ještě nezvyklé ticho. Neslyšel jsem kokrhat žádné kohouty. Během posledních dní lidé

všechnu svou drůbež upekli, aby neposloužila k jídlu povstaleckým vojákům. Ve vzduchu visela spousta těžkého kouře, takže jsem lapal po dechu. Otec odjel do práce a já jsem vyšel hned po něm a zamířil do školy. Rita zůstala doma. Slyšel jsem matku, jak říká, že jí není dobře, ale myslím, že byla jenom hodně smutná.

Ten den se nepodobal žádnému jinému a znamenal začátek spousty hrůz, které právě nadcházely. Když jsem přišel do školy, začal se mě učitel vyptávat, kde pracuje otec. Nechápal jsem proč. Pak jsem šel do hodiny francouzštiny a tam se nás učitel pan Tambu každého ptal, co by chtěl dělat, až bude velký. Aisha, která seděla přede mnou, odpověděla, že se stane švadlenou.

Neměl jsem příležitost panu Tambuovi povědět, že já chci nosit bílou košili, kalhoty a vázanku a být jako táta, protože se začala ozývat střelba a z oblohy duněly výbuchy. Přišlo mi to, jako by se nebe chystalo roztrhnout. Všichni jsme zpanikařili a pan Tambu dělal, co mohl, aby nás uklidnil, ale někteří žáci se rozplakali a běhali po třídě jako kuřata, která honí liška. Já jsem seděl v lavici, nehýbal jsem se a pokoušel jsem se přijít na to, co se děje.

Rachot výbuchů byl čím dál silnější. Z okna jsem viděl, že všechno, co bylo v dohledu, zavalil mohutný oblak kouře. Slyšel jsem, jak venku na chodbě křičí děti z jiných tříd. Jejich křik byl pořád hlasitější.

Viděl jsem, jak z oblaku dýmu vyjely tři staré nákladáky s korbami plnými rebelů a zastavily na hřišti. Všichni z aut vyskákali a seřadili se vedle nich. Žádný se mi nezdál starší než třináct let. Nejmenší vypadali tak na pět. Všichni ale byli ozbrojení buď mačetami, nebo automatickými puškami AK-47. Věděl jsem, jak se ta zbraň jmenuje, protože mi to řekl otec, když četl novinové články o rebelech.

Vpředu jsem viděl chlapa obrovského jako medvěd. Zařval něco na ten houf rebelů, ale nerozuměl jsem, co říká. Tlupa se začala rozptylovat do čtyř směrů, aby povstalci

zaútočili na jednotlivé budovy. Byli tak mladí, že mohli klidně chodit do naší školy. Ten chlap jako medvěd se otočil a podíval se směrem ke mně.

Poznal jsem ho. Jmenoval se Matete a byl velitelem povstalců. Z pohledu na jeho divoce rozcuchané vlasy jsem se celý roztřásl. Do očí jsem mu neviděl, protože měl nasazené brýle proti slunci.

Viděl jsem dost a rychle jsem se schoval pod lavici. Už jsem si načural do kalhot. Pan Tambu na nás křičel, ať všichni utíkáme a nikdo se neohlíží za sebe. Já jsem nikam neutíkal. Pan Tambu mě vytáhl zpod lavice a pokusil se mě vyhodit z okna. Viděli jsme, jak povstalci shánějí na hřišti děti do skupinek. Některé, asi tak staré jak já, nakládali na korby nákladáků. Spatřil jsem, jak jeden z rebelů zvedl mačetu a zabil malého školáka. Později jsem si uvědomil, že byl ještě moc malý na to, aby bojoval.

Když pan Tambu viděl, co se venku děje, stáhl mě zpátky z parapetu a schoval mě do skříně, která stála vedle. Jak zamykal dvířka, slyšel jsem zvenku nějaký řev a potom se ozval výbuch. Hodili do místnosti granát. Když explodoval, vyšla taková rána, že jsem skoro ohluchl. Slyšel jsem ale, jak venku před třídou někdo křičí. Vevnitř se žádné lidské hlasy neozývaly. Nevím jistě, jak dlouho jsem ležel schovaný ve skříni, ale nakonec jsem otevřel dvířka a vyhlédl ven. Všechny lavice ve třídě se válely pozpřevracené na zemi a některé ležely na mrtvém panu Tambuovi. A taky na několika mých spolužácích. Vůbec jsem nevěděl, co mám dělat, ale pomaličku jsem se vydal ke dveřím. Vykoukl jsem z okna – všechny nákladní vozy byly pryč, nikde žádný rebel.

Pak jsem uslyšel kroky, které mířily k naší třídě. Chtěl jsem se schovat zpátky do skříně, jenže jsem na něčem mokrém uklouzl a spadl. Přitom jsem natropil pěkný randál a kroky venku se zastavily, ale potom zase pokračovaly, rychleji a ztěžka. Hluk kroků se ozýval pořád blíž a blíž.

Celý zděšený jsem počítal s tím, že za chviličku umřu. Někdo strčil do dveří, které byly napůl vyvrácené z pantů, a vytřeštil jsem hrůzou oči.

„Iso!“ vykřikl ten člověk. „To jsem já, Moïse!“ Roztřásl jsem se po celém těle. Nemohl jsem věřit vlastním očím, ale cítil jsem, jak pode mě bratr vsunul ruce a zvedl mě. Těsně vedle ležel můj mrtvý učitel. Věděl jsem, že je to všechno doopravdy.

Moïse mě vzal na záda a rozběhl se domů. U silnice stála skupinka učitelů a nikdo neřekl ani slovo, když jsme je míjeli cestou přes školní dvůr. Na zemi tam ležela malá těla v modrých a bílých uniformách jako mrtví králíci. Moïse přeskočil hromádku těl, aby se vyhnul stružce krve, která tekla po tvrdé vysušené hlíně. Pustil mě jenom jednou, aby si mohl otřít obličej.

Domy kolem ulic hořely. Stíny hutného kouře visely nad městem, jako by se sama obloha zahalila do pošmourného dne. Připadalo mi to, jako kdyby bylo léto a zima současně. Do nosu se mi dral pach pečeného masa, ale nevyvolával pocit hladu. Zvedal se mi z něho žaludek. Moïse cestou po ulicích kličkoval a schovával se. Skryli jsme se za jednu zeď a pozorovali několik mých kamarádů, které odváděl vzbouřenec pod namířenou zbraní. Museli mít ruce sepjaté za hlavou. Nevěděl jsem, kam je vede, ale určitě někam, kam bych já jít nechtěl. Také jsem věděl, že ani seberychlejší nohy kulce neutečou.

Když jsme se dostali blíž k domovu, zahlédli jsme další vojáky. Naháněli lidi do jednoho z velkých domů a viděli jsme, jak ho potom podpálili. Lidé uvnitř řvali a prosili o život, ale rebelové stáli venku s připravenými zbraněmi, aby zastřelili každého, kdo by chtěl utéct. Oheň, nebo kulka. Jiná možnost nebyla.

Utíkali jsme s bratrem od toho domu pryč, do lesa. Moïse mě napůl nesl, napůl vlekl, až jsme se dostali přes plochu vysoké trávy na pěšinu, která vedla k našemu domu.

Jak jsme se přiblížili k řece Rusizi, slyšeli jsme z druhého břehu vzteklé klukovské hlasy. Víc a víc se k nám blížily – byli to rebelové a věděli jsme, že budou ozbrojení.

Moïse se rychle obrátil a vrhl se do řeky. Poručil mi, abych se ponořil pod hladinu a nelezl na břeh. Z říčního dna vytrhl několik dutých rákosových stvolů a jeden mi podal. Ukázal mi, jak skrz tu trubičku mám dýchat, aby jí nad vodu trčela jenom špička. Schovaní pod hladinou jsme popolézali do krytu pod mangrovníky na protějším břehu řeky. Rebelové zatím přebrodili řeku a kamsi zmizeli. Jakmile jejich zlostné hlasy utichly, vylezli jsme z řeky a rozběhli se domů. Z dálky jsme slyšeli výstřely. Jak jsme se blížili k našemu domu, ozýval se před námi křik a nářek. Od nároží na konci ulice utíkali lidé. Pak se jako na povel všichni zastavili. Nikdo už neutíkal. Všechno úplně ztichlo.

Přilétaly kulky a lidé se snažili rozprchnout. Při každém výstřelu to se mnou trhlo. Náš Land Cruiser stál zaparkovaný na příjezdové cestě a z domu jsem slyšel ženské kvílení. Ta žena velmi hlasitě naříkala, ale naráz ztichla. To ticho mi připadalo hlasitější než její křik. Svět se zastavil. Ani jeden muž neřval, žádná žena nekřičela. Slunce spadlo z oblohy.

Bratr mi naznačoval, abych se ani nehnul a byl zticha, a pak nahlédl za roh, za kterým jsme se schovávali. Já taky a viděl jsem odtud všechno úplně jasně.

Zrovna když jsme se chystali rozběhnout domů, přiřítil se vojenský nákladák plný povstalců, prudce zabočil kolem rohu a zastavil za naším Land Cruiserem.

Řídil ho ten stejný chlap, kterého jsem viděl na školním hřišti. Vystoupil a vojáci seskakovali z korby, pokřikovali a řvali v několika nářečích a zaútočili na dům. Na náš dům. Vykopli dveře a zmizeli uvnitř. Někteří kluci začali rozbíjet okna našeho auta pažbami pušek. Dva zase stáli na hlídce s automaty připravenými k palbě. Nevěděl jsem, co budeme dělat, ale v té chvíli se z našeho domu začaly ozý-